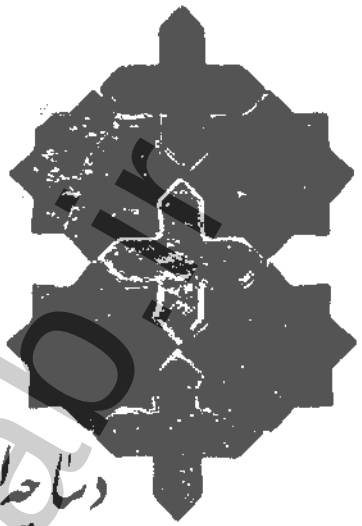

دینا جای بر هنر ایرانی اسلامی

نویسنده : دکتر مهناز شایسته فر

انتشارات موسسه مطالعات هنر اسلامی
INSTITUTE OF ISLAMIC ART STUDIES PRESS

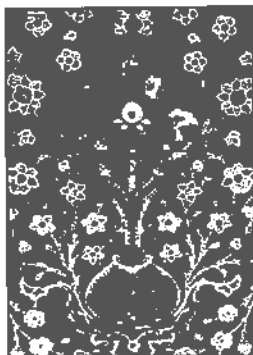
موزه هنرهای دینی امام علی (ع)
IMAM ALI RELIGIOUS ARTS MUSEUM

دیباچه‌ای بر هنر ایرانی - اسلامی

نویسنده: دکتر مهناز شایسته فر

مجموعه آثار هنر اسلامی ۱۷

شرح تصویر روی جلد: بخشی از
کاشی کاری سردر اصلی مسجد امام
اصفهان، دوران صفویه.

ویرایش: نمونه خوانی، تایپ و اسکن تصاویر: موسسه مطالعات هنر اسلامی
روی جلد: دکتر محمد خزایی

صفحه آراه: زهره شایسته فر، فرگس مقبولی

مطابقت و ادیت متن لاتین: روضان خزایی

چاپ: اول

لینوگرافی: رایان

چاپ متن: نقش ایران

چاپ جلد: صلاحی

صحافی: اندیشه

تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه

سال: تابستان ۱۳۸۶

شابک: ۹ - ۳۳ - ۵۸۹۶ - ۹۶۴

قیمت: ۴۰۰۰۰ ریال

موسسه مطالعات هنر اسلامی، شماره ثبت: ۱۱۳۶۷

تهران، انتهای بزرگراه جلال آل احمد، نرسیده به اشرافی اصفهانی، بعد از بلوار شایب پلاک ۴۵

تلفن: ۴۴۲۱۹۱۴۴ - ۴۴۲۱۵۷۴۵ - ۴۴۲۳۷۹۳۶ تلفکس:

موزه هنرهای دینی امام علی:

تهران، خیابان ولیعصر، بالاتر از ظفر، رویروی نیایش، بلوار اسفندیار، پلاک ۳۵

تلفن: ۲۲۰۱۷۴۷۱ - ۲۲۰۳۶۰۶۵ - ۲۲۰۲۷۷۰۰ تلفکس:

این اثر به سفارش و مشارکت مالی سازمان فرهنگی - هنری شهرداری تهران به چاپ رسیده است.

آدرس فروشگاه‌ها:

فروشگاه شماره ۱: انتهای جلال آل احمد نرسیده به اشرافی اصفهانی، پلاک ۴۵، نمایشگاه و

فروشگاه مطالعات هنر اسلامی، تلفن: ۴۴۲۱۹۱۴۴ - ۴۴۲۱۵۷۴۵ - ۴۴۲۳۷۹۳۶

فروشگاه شماره ۲: کارگر شمالی، بین بلوار کشاورز و قاضی، موزه هنرهای معاصر،

نمایشگاه و فروشگاه کتاب، تلفن: ۸۸۹۶۵۴۱۱

فروشگاه شماره ۳: میدان انقلاب، رویروی سینما بهمن، بازارچه کتاب، طبقه زیرین، انتشارات

بساوی، تلفن: ۶۶۴۶۱۰۰۳

فروشگاه شماره ۴: خیابان شریعتی، نرسیده به پل سید خندان، موزه رضا عباسی، فروشگاه

کتاب، تلفن: ۸۸۵۱۳۰۰۷

فروشگاه شماره ۵: خیابان طالقانی، انتهای موسوی شمالی، باغ هنر، خانه هنرمندان، فروشگاه

کتاب، تلفن: ۸۸۳۱۶۱۷۱

فروشگاه شماره ۶: بین بزرگمهر و طالقانی، خیابان برادران مظفر، پلاک ۵۳، مؤسسه فرهنگی -

هنری صیبا، فروشگاه کتاب، تلفن: ۶۶۴۸۷۵۳۱ - ۹

فروشگاه شماره ۷: خیابان جمهوری، نرسیده به چهار راه استانبول، خیابان یایی ساندر، پشت

سفارت انگلستان، پلاک ۱۲۸، دانشکده هنر، دانشگاه شاهد، فروشگاه کتاب، تلفن: ۶۶۷۳۶۸۲۲

سر شناسه: شایسته فر، مهناز، ۱۳۸۳.

عنوان: وهدید آور، دیباچه هنر اسلامی-ایرانی نویسنده مهناز شایسته فر.

مشخصات نشر: تهران: موسسه مطالعات هنر اسلامی، ۱۳۸۶.

مشخصات ظاهری: ۹۲ ص: مصور.

فروسته: مجموعه کتب تخصصی در زمینه هنر اسلامی-ایرانی، ۱.

شابک: ۴۰۰۰۰ ریال

یادداشت: قیفا

یادداشت: Introduction to Persian Islamic Art به انگلیسی

یادداشت: کتابخانه هنر ۹۲

موضوع: هنر ایرانی - تاریخ

موضوع: هنر اسلامی - ایران

رده بندی کنگره: ۷۸۰/ش ۹

رده بندی دیویی: ۷۰۹/۵۴

شماره کتابخانه ملی: ۸۵۰۴۱۹۱۶ م

فهرست مطالب

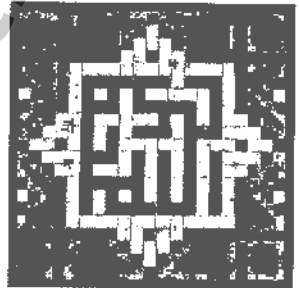

مقدمه

۵	
۷	هنر ایران تا ظهور اسلام
۱۱	هنر دوران هخامنشی
۱۵	هنر دوران سلوکیان
۱۶	هنر دوران اشکانیان
۱۷	هنر دوران ساسانیان

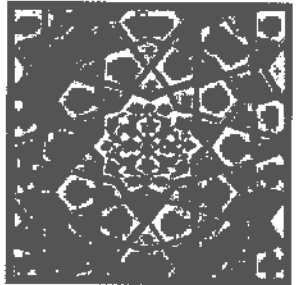
هنر اسلامی سده های نخست

۲۱	هنر دوران امویان
۲۴	هنر دوران عباسیان
۲۵	هنر دوران حکومت های متقارن صفاریان، طاهریان، سامانیان، آل بویه، آل زیار، غزنویان، غوریان
۳۲	روند سفالگری اوایل دوران اسلامی

هنر در کشورهای غرب ایران

۳۷	هنر دوران حکومت های اتابکان زنکی، بنی اعلیه، طولونیان، ایخسیدیان، فاطمیان، ابویان، مملوکان
۴۵	هنر اسلامی سده های میانی
۴۵	هنر دوران سلجوقی
۵۲	هنر دوران مغولان ایلخانی و تیموریان

هنر اسلامی سده های متأخر

۶۵	هنر دوران صفویان
۷۳	هنر دوران قاجاریه
۷۶	هنر دوران ترکان عثمانی
۸۲	هنر دوران گورکانیان هند

نتیجه

۸۹	
۹۱	فهرست منابع

فهرست ارجاعی تصاویر

مقدمه

پیش از تاریخ، مردمی در فلات ایران می‌زیستند که نژاد و زبان شان بر ما آشکار نیست. ولی محقق است، که ساکنان اولیه این سرزمین، در اواخر عصر حجر و اوایل عصر مفرغ، دارای صنعتگران ماهری بوده‌اند. بنابراین، قبل از پیدایش و اختراع خط، ایران دارای تاریخ طولانی در زمینه پیشرفت صنایع می باشد. فلاخن‌های سنگی، سلاح‌ها، زینت‌آلات فلزی و اشیاء سفالی، که از طبقات مختلف این فلات به دست آمده، مبین تمدن مردم این سامان در اعصار قدیم است.^۱ اگر به سیر تمدن در جهان بنگریم، پیوسته با این حقیقت مواجه می‌شویم، که ایرانیان، در طول زندگی خود بر روی نجد عظیم ایران، بارها عامل انتقال بزرگ مدنی و فرهنگی شده‌اند؛ و از این راه، بزرگ‌ترین خدمات را به دنیای شرق و غرب ارائه نموده‌اند.^۲ موقعیت خاص جغرافیایی فلات ایران، تاثیر شگرفی در پیشرفت‌های تاریخی و هنری ایران باستان گذاشته است. در واقع، مجاورت این سرزمین با بین‌النهرین در غرب، دسترسی آن به آب‌های آزاد در جنوب، دریای خزر در شمال و قرار گرفتن آن در میانه پل شرق و غرب، باعث گردیده دارای موقعیتی ویژه باشد؛ و به نوعی گذرگاه اقوام مختلف، در طول تاریخ گردد.^۳ به طور خلاصه، می‌توان گفت: پیش از آمدن مادی‌های آریایی به سرزمین ایران، تمدن وسیعی در این کشور کهنسال، گسترده بوده است. ما از بومیانی که قبل از مادی‌ها در فلات ایران می‌زیسته‌اند، اطلاعات چندانی نداریم؛ همچنین از نژاد، مذهب و آداب و رسوم آن‌ها نیز بی‌خبریم؛ اما بر اساس کاوش‌هایی که در نقاط مختلف ایران صورت گرفته، تمدنی بس کهن، در این منطقه وجود داشته است! از آثار به دست آمده، در می‌یابیم که ساکنان سرزمین ایران پیش از آمدن مادها، کشت و زرع و پخت و پز می‌دانسته‌اند، از اهلی کردن دام‌ها اطلاع داشته، شهر و دهات ساخته و خانواده را

۱- علی‌نقی وزیری، تاریخ عمومی هنرهای مصور، تهران، نشر هیرمند، ۱۳۸۰ ص ۱۱۵.

۲- ذبیح الله صفاء، دورنمایی از فرهنگ ایرانی و اثر جهانی آن، تهران، انتشارات هیرمند، ۱۳۷۵، ص ۱۶.

۳- فرهاد کشایش، تاریخ هنر ایران و جهان، تهران، انتشارات عفاف، ۱۳۷۹، ص ۱۹۶.

هسته مرکزی اجتماع، قرار داده بودند. نقش حیوان نیز در هنر دوران مختلف در کنار نقوش هندسی، به شیوه های تجریدی و رمزی ترسیم می شده است.^۴ در همه دوران باستان، هنر ایران، نیروهای آسمانی را می جوید و می کوشد، تا با وسایلی که دارد، با این نیرو ارتباط برقرار سازد. از کهن ترین زمان، اگر چه هنر امری عادی و معمول بود، ولی ایرانیان برای زیبایی، مقامی بلند قائل بودند! کما این که هنر ایرانی، بر تزیین مبتنی است. این تزیینات، که گاهی نشان دهنده عادات و عقاید دینی بوده، می توانسته عمیق ترین تاثیر را از نظر روحی به وجود آورد. بسیاری از شاعران و نویسندگان در اشعار و حکایات خود از مفاهیم عمیق و اندیشه های بلند عرفان اسلامی و حکمت الهی ایران باستان بهره گرفته اند. هنرمندان مسلمان نیز از این نعمت بی نصیب نبوده اند. آن ها هم جلوه هایی رمز گونه از حکمت و عرفان ایرانی - اسلامی را در آثار هنری خویش متجلی ساخته اند. در گذشته استادانی که خود اهل سیر و سلوک بودند به تعلیم و راهنمایی هنرمندان می پرداختند. هنرمندان در محضر آن ها آیین و اسرار رموزآموزی را در پوشش آداب مذهبی آموخته و از طریق همین ارتباط روحانی، نظریه های جهان شناختی و متافیزیکی را که مبنای نماد پردازی هنر اسلامی است فرا می گرفتند. این آثار ارزشمند، که در واقع معرف فرهنگ و تمدن ایرانی هستند دستاورد تلاش متمادی هنرمندانی است که با اعتقاد، ایمان و ابتکار در تکامل و توسعه هر چه بیشتر هنر و معماری به ویژه در دوران اسلامی مشتاقانه و با علاقه کوشیده اند. این اثر با هدف تکمیل مطالعات هنر اسلامی بر آن است که نظر اندیشمندان، فرهیختگان و هنرمندان مسلمان ایرانی و غیر ایرانی را به این نکته معطوف کند که هنر، رسانه ی فرهنگ، عامل قدرت بخش به ملت ها در برابر چالش های اسلامی و بزرگی چون چالش جهانی شدن است. فرهنگ غرب این قدرت را دارد که تحت فرآیندی چون یکسان سازی، فرهنگ و هنر پیرامون را در خود جذب کند و هویت ملی و فرهنگی ملت ها را مضمحل کند و آن ها را تابع قوانین و ارزش های خود کند. لذا هنر هر کشوری می بایست با پشتوانه قوی مذهبی، فلسفی و اندیشه حکمی ارزش های دیرینه ی خود را باز یابد و به آن پر و بال و قداست ببخشد. مباحث این کتاب، شروع مطالعه و تحقیقی است در این باب که با بیانی ساده و مختصر به شرح ویژگی های هنر ایرانی - اسلامی می پردازد. در کتاب ها و مباحث بعدی به تفصیل هر یک از دوران های هنر اسلامی، در کتابی مجزا مورد بررسی و مطالعه قرار خواهد گرفت. مطالعه این سلسله مباحث، به دوستان و هنرمندان ایرانی، علی الخصوص هنرمندان ایرانی توصیه می گردد.

